

PROFESSIONAL TA'LIM MAZMUNINI INTEGRATIV-MODULLI YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

Amanova M.A.

*Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
Professional ta'limni rivojlantirish instituti*

Tayanch so'zlar: integrativ-modulli yondashuv, ta'lim mazmuni, kasbiy ta'lim, mutaxassis, bitiruvchi.

Ключевые слова: интегративно-модульный подход, содержание образования, профессиональное образование, специалист, выпускник.

Key words: integrative-modular approach, educational content, professional education, specialist, graduate.

Kirish. Zamonaviy ta'lim standartlari ta'lim muassalarida turli yondoshuvlarni qo'llash orqali mustaqil, ijodiy, harakatchan mutaxassislarni shakllantirishni talab qiladi. Ular orasida kompetensiya alohida o'rin tutadi, chunki uning asosiy g'oyasi o'quvchilarni olingan bilimlarni amaliyotda qo'llashga o'rgatishdir. Ya'ni, natijada o'quvchi rivojlangan, umumiy va kasbiy kompetensiyalarni oladi. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, ko'pchilik zamonaviy ta'lim yondashuvlari o'zaro ta'sirda samaraliroqdir. Masalan, kompetensiyalarni yanada samarali rivojlantirish uchun integrativ-modulli yondashuv qo'llaniladi.

Maqolaning maqsadi bayoni. Kasbiy ta'lim mazmunini rivojlantirish uchun integral-modulli yondashuv imkoniyatlarini ochib berish. Shu munosabat bilan quyidagi vazifalarni hal etish zarur: integrativ-modulli yondashuv tushunchasini ochib berish; ta'limda qo'llaniladigan boshqa texnologiyalardan uning afzalliklari va asosiy farqlarini aniqlash; integrativ-modulli o'qitishning tarkibiy qismlarini o'rnatish.

Maqolaning asosiy materialining taqdimoti o'qitish mazmuni to'liq, mustaqil kompleks-modullar sifatida taqdim etiladi, ular ham axborot banki, ham uni o'zlashtirish uchun uslubiy qo'llanma vazifasini bajaradi;

- modullar o‘quvchining har bir darsga ongli ravishda mustaqil tayyorlanish darajasini tegishli darajada ta’minlaydi;
- o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi tenglik sub’ekt-sub’ekt munosabatlari kuzatiladi (o‘quvchilar topshiriqlarni bajarishda o‘qituvchi maslahatchi sifatida ishlaydi).

Zamonaviy tadqiqotchilarning ta’kidlashicha, modulli o‘qitish yordamida o‘quv jarayoni o‘quvchi maqsadli individual dastur bo‘yicha mustaqil ravishda (to‘liq yoki qisman) o‘rganishi uchun o‘zgartiriladi.

Shuni ta’kidlash kerakki, modulli o‘qitishning mohiyati shundan iboratki, o‘quvchi unga taklif qilingan individual dastur doirasida nisbatan mustaqil ishlash imkoniyatini beradi, unda maqsadli harakatlar rejasi, ma’lumotlar banki va unga erishish uchun uslubiy qo‘llanma mavjud. didaktik maqsadlarni belgilang. O‘qituvchining funksiyalari orasida axborotni nazorat qilish va maslahat berishni muvofiqlashtirishni ta’kidlash kerak.

Integrativ-modulli o‘qitish tufayli individual mashg‘ulotlar quriladi, o‘quv materialining maxsus sur’ati, mustaqillik darajasi, o‘rganish usullari va usullari, nazorat va o‘zini o‘zi nazorat qilish usullari o‘rnatiladi. Modulli o‘qitishning maqsadi esa o‘quvchilar mustaqilligini rivojlantirishga ko‘maklashishdir.

Integrativ-modulli treningning muhim tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

- integratsiyalashgan o‘quv dasturi;
- modulli dastur;
- modul;
- tarbiyaviy element

Integratsiyalashgan o‘quv rejasi ta’lim mazmunining modeli bo‘lib, undan iborat o‘quv bloklari (gumanitar fanlar, tabiiy fanlar, umumiy texnik va maxsus), ular kasbiy majburiy fanlarga, tanlash va tanlash fanlariga bo‘linadi.

Modulli kasbiy majburiy dastur professional ahamiyatga ega harakatlarni (ta’lim elementlari) ifodalovchi modullarga asoslanadi. Ko‘pgina hollarda, universitet o‘quv dasturlarida o‘qish uchun taklif qilingan fanlar bir-biridan ajralib turadi, tegishli fanlarda qo‘llaniladigan kontseptual va terminologik apparatlar hatto o‘xshash bilim sohalarida ham farqlanadi. O‘quvchilar uchun bunday o‘quv fanlarini bir vaqtning o‘zida yoki ketma-ket o‘rganish qiyin.

O‘quv fanlarining integratsiyasi multidisiplinarlikdan xalos bo‘lishga yordam beradi va oz sonli soatlarni o‘z ichiga olgan fanlarni o‘quv rejasidan chiqarib tashlaydi, shuning uchun ularning samaradorligi juda past bo‘ladi. Bu sxema o‘quvchilarda bilim hajmi to‘g‘risida yaxlit tasavvurni shakllantirish imkonini beradi. Qadr-qimmatga axborot blokini shakllantirishda ta’lim

elementlarining spetsifikatsiyalari jadvalini yaratish kerak va tushunchalar. Keyinchalik, qo'llab-quvvatlovchi kontur tuziladi. Ma'lumot yaratishning eng muhim xususiyatlaridir.

Xulosa-bu o'quv materialini mazmunining asosiy g'oyasining vizual ifodasidir.

Qo'llab-quvvatlovchi xulosada rasmlar, individual so'zlar, formulalar aks ettirilishi kerak ma'lumotlar. Alohida belgilarni (rasmlar, so'zlarni) yodlashda o'quvchi aslida ularning dekodlanishini eslab qoladi.

Ishlash bloki quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- mavzu bo'yicha mustaqil ishlash (kerakli adabiyotlarni o'qish, ular bilan tanishish tegishli ma'ruzaning qo'llab-quvvatlovchi diagrammasi, topshiriqlarni bajarish va mavzu bo'yicha ma'lum eslatmalar);
- laboratoriya va amaliy ishlarni bajarish;
- seminarlarda ishlash uchun turli darajadagi vazifalar to'plami (past daraja mavjud o'quvchilarning asosiy bilimlarni egallashi reproduktiv xarakterga ega; o'rtacha darajasi ko'rsatadi. Olingan bilimlarni o'zgartirish (yangi bilimlarni tahlil qilish, sintez qilish, ularni tushunish) evristikdir.

yuqori daraja ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga imkon beradi, o'quvchini ifoda etishga undaydi.

har qanday masala bo'yicha o'z pozitsiyasi, ijodiy xarakterga ega;

- o'tilgan material asosida savollar yaratish. Sinf dan tashqari darsga tayyorgarlik davrida o'quvchilar ma'ruza matni, darslik va o'quv materiallaridan foydalangan holda ma'ruza mavzusining mazmuni ustida ishlaydi qo'llanmalar, sinfda tezkor so'rovda qatnashish uchun savollar tayyorlash;
- modul materialini chizmalar yoki tayanch diagrammalar ko'rinishida loyihalash;
- ma'ruzalarni tayyorlash va ularni seminarlarda taqdim etish.

Modulda tegishli seminar yoki amaliy darsning konspekti mavjud.

O'quvchilar.

asosiy yoki qo'shimcha hisobotni bajarishni tanlash huquqi. Tinglovchilar savollar berishadi ma'ruzachilar ularga javob beradilar va ball oladilar.

Uslubiy blok quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- o'quvchining kerakli materialni mustaqil o'rganishi bo'yicha tavsiyalar;
- o'quvchilarning o'quv faoliyatini boshqarish tizimi;
- ta'minlovchi uslubiy hujjatlar va dasturiy pedagogik vositalar

o'quvchining mustaqil ishi;

- o'tkazishda harakatlar algoritmini aniq ko'rsatgan holda o'qituvchi uchun tavsiyalar

Boshqaruv bloki quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- kirish nazorati nazariy testlari;
- oraliq nazorat testlari va turli darajadagi topshiriqlar;
- o'quvchilarning bilimlarni egallash darajasini aniqlash uchun joriy nazorat;
- turli darajadagi qiyinchilikdagi topshiriq kartalari;
- yakuniy nazorat testlari.

Bunday shartlar majmuasi o'quvchilarga kerakli ma'lumotlarni osongina o'rganishga yordam beradi.

Bunday shartlar to'plami o'quvchilarga kerakli miqdordagi ma'lumotlarni osongina o'zlashtirishga yordam beradi va uni amalda qo'llaydi.

Xulosa. Zamonaviy ta'limda integrativ-modulli yondashuv alohida o'rin tutadi. U o'quvchilarga ma'lumotni tezroq qabul qilish va samarali ishlashga yordam beradi. Kombinatsiyada hozirgi vaqtda faol foydalanilayotgan boshqa texnologiyalar bilan yangi shakllarni oladi, shuning uchun o'quvchi uchun o'quv jarayoni yanada qiziqarli bo'ladi. O'quvchi faol ta'lim jarayonining ishtirokchisi mustaqil, tashabbuskor va ijodkor bo'ladi, bu uning mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Adabiyotlar:

1. Ваганова О.И., Кутепова Л.И., Трутанова А.В., Гладкова М.Н., Гладков А.В. Ташкилот бакалавриат ўқувчиларининг электрон муҳитда тадқиқот фаолияти // Халқаро амалий журнал ва асосий тадқиқот. 2017 йил. 4-2-сон. 429-431-бетлар.

2. Алешугина Э.А. Фикр асосида тил ўргатиш мазмунини такомиллаштириш тўғрисида битирувчилари // Кострома давлат университетининг ахборотномаси. УСТИДА. Некрасова. 2007. Т. 13. Но 4. Б. 11-14

3. Абрамова Н.С., Гладкова М.Н., Ваганова О.И. Баҳолаш материалларини ишлаб чиқиш хусусиятлари компетенцияга асосланган ёндашувни амалга ошириш шартлари // Замонавий педагогик таълим муаммолари. 2017 йил. 57-1-сон. 3-9-бетлар.

Internet saytlari:

1. <http://www.ziyonet.uz/technics>
2. <http://www.ref.uz> <http://www.tsau.uz>
3. <http://www.timi.uz> <http://www.ref.uz>
4. www.avtomash.ru
5. <http://www.google.ru/search>
6. <http://www.yandex.ru/search>

РЕЗИЮМЕ

Maqolada professional ta'limi mazmunini rivojlantirish jarayonida integrativ-modulli yondashuv imkoniyatlari ochib berilgan. O'quv mashg'ulotning mazmuni bir necha bloklarning kombinatsiyasi sifatida taqdim etiladi, integrativ-modulli o'qitishning muhim tarkibiy qismlari ochiladi; Har bir blokning mazmuni batafsil tavsiflangan: axborot, ijro, uslubiy va nazorat. Integrativ-modulli yondashuv tushunchasi asosida ochib berilgan. Ko'rib chiqilayotgan yondashuv va boshqa texnologiyalar o'rtasidagi farqlar ta'kidlangan. Maqolada modulli dasturning afzalliklari o'zgaruvchanlik, moslashuvchanlik va uning tez o'zgaruvchan sharoitlarga moslashishi sifatida keltirilgan. Qayd etilishicha, modulli o'qitishning

mohiyati shundan iboratki, o'quvchi unga taklif etilgan individual dastur doirasida nisbatan mustaqil ishlash imkoniyati beriladi.

РЕЗЮМЕ

В статье раскрываются возможности интегративно-модульного подхода в процессе разработки содержания профессионального образования. Содержание тренинга представлено совокупностью нескольких блоков, раскрыты важные компоненты интегративно-модульного обучения. Подробно описано содержание каждого блока: информационное, исполнительное, методическое, контрольное. Раскрыто понятие интегративно-модульного подхода. Выделяются отличия рассматриваемого подхода от других технологий. В качестве преимуществ модульной программы в статье рассматриваются ее вариативность, гибкость, адаптация к быстро меняющимся условиям. Отмечается, что суть модульного обучения заключается в том, что студенту предоставляется возможность работать относительно самостоятельно в рамках предложенной ему индивидуальной программы.

SUMMARY

The article reveals the possibilities of an integrative-modular approach in the process of developing the content of professional education. The content of the training session is represented by a combination of several blocks, the important components of integrative-modular training are revealed. The content of each block is described in detail: informational, executive, methodological, control. The concept of integrative-modular approach is revealed. Differences of the considered approach from other technologies stand out. For the advantages of the modular program, the article considers its variability, flexibility, adaptation to rapidly changing conditions. It is noted that the essence of modular training is that the student is given the opportunity to work relatively independently within the framework of the individual program offered to him.